REVISTE PENTRU COPIII DIN DIASPORĂ, ÎN LIMBA ROMÂNĂ

Ecaterina DELEU,
doctor în științe politice, lector universitar,
Universitatea de Stat din Moldova.
ORCID: 0000-0003-4582-4604

Rezumat. *În cazul Republicii Moldova, presa diasporei are un loc aparte în contextul proceselor migraționale. În anii 2000, erau doar buletine informaționale (în format A4) publicate sporadic în cadrul unor asociații de migranți sau comunități religioase, după 2010 au început să apară și câteva reviste, dintre care două dedicate exclusiv copiilor migranților. De ce este importantă studierea acestor aspecte? Ce valoare în plus aduce această cercetare despre migrația cetățenilor moldoveni? Ce spun astfel de tendințe de dezvoltare a presei diasporei despre procesul de adaptare și de incluziune în societatea țării-gazdă?Revista Pici voinici/Enfants braves din Canada și revista Pro Diaspora Kids din Portugalia sunt printre exemplele de reviste pentru copiii din diasporă, în limba română, acestea reprezentând încercări și proiecte menite să dezvolte conexiunile cu țara de origine, să sprijine încercările de menținere a limbii române vorbite de noile generații ale migranților. O altă revistă care pune accent, în special în ultimii ani, pe activitățile dedicate copiilor este Moldbrixia News, din Italia, datorită fondării școlii românești „Spiridon Vangheli”. De asemenea, cursuri de limbă română pentru copiii din diasporă, dar și alte activități, au fost organizate de echipa revistei Mămăliga de Varșovia (Polonia).*

Cuvinte-cheie*: diaspora, reviste pentru copii, migrație, limba română, Pici voinici/Enfants braves, Pro Diaspora Kids.*

MAGAZINES FOR DIASPORA CHILDREN, IN ROMANIAN

Summary. *The Moldovan diasporic media have a special place in the context of migration processes. In the 2000s, there were only newsletters, in A4 format, published sporadically within migrant associations or religious communities, after 2010, several magazines began to appear, two of which were dedicated exclusively to migrant children. Why is it important to study these aspects? What added value does this research bring about the migration of Moldovan citizens? What do such trends in the development of the diaspora media say about the process of adaptation and inclusion in the host country's society? The magazine Pici voinici/Enfants braves from Canada and the magazine Pro Diaspora Kids from Portugal are among the magazines for diaspora children, in Romanian, representing attempts and projects aimed at developing connections with the country of origin, supporting attempts to maintain the Romanian language spoken by the new generations of migrants. Another magazine that emphasizes, especially in recent years, activities dedicated to children is Moldbrixia News, from Italy, thanks to the Romanian school „Spiridon Vangheli”. Also, Romanian language courses for diaspora children, as well as other activities, have been organized by the team of the magazine Mămăliga de Varșovia (Poland).*

Keywords*: diaspora, magazines for children, migration, Romanian language, Pici voinici/ Enfants braves, PRO-diaspora Kids.*

Introducere. Odată cu intensificarea proceselor migraționale, tot mai mulți cercetători au atras atenția asupra rolului și importanței atribuite presei din diasporă. De la funcția de informare (prin știri relevante despre și pentru membrii diasporei, din diferite domenii), la cea formativă, conținuturile și produsele presei din diasporă au un rol de sprijin pentru comunitățile de migranți, în procesul de integrare în țara-gazdă, dar și de legătură cu țara de origine [1]. În acest sens, se pune accent pe transnaționalism și pe evoluțiile presei în contextul migrației [2].

Un rol aparte îi revine presei în contextul consolidării comunităților din diasporă, a rețelelor de migranți, pentru că oferă un spațiu mai larg (alternativ) de exprimare, paradoxul remarcat de cercetători fiind însă rara utilizare a diferitor instrumente ale mass-mediei din diasporă [3]. Aceeași constatare este valabilă și în cazul presei fondate peste hotare de cetățenii moldoveni emigrați [4]. De menționat însă că realitatea ultimilor 10 ani este foarte diferită, în special datorită accesului masiv la Internet de mare viteză și la tot genul de informații care erau greu de accesat la începutul anilor 2000. În cea mai mare parte, acest nucleu de comunicare în cadrul comunităților diasporale s-a deplasat constant spre zona rețelelor sociale (care au cunoscut o evoluție galopantă), unde au fost create pagini, grupuri, comunități etc.

Ne vom referi în cele ce urmează la două dintre revistele dedicate exclusiv copiilor cetățenilor moldoveni stabiliți peste hotare, publicate în limba română - *Pici voinici* (din Canada) și *Pro Diaspora Kids* (din Portugalia) [5]. Trebuie să menționăm în acest context alte două reviste din diasporă - *Mămăliga de Varșovia* (Polonia) și *Moldbrixia News* (din Italia), care pun în valoare evenimentele și activitățile dedicate copiilor din diasporă – crearea școlii românești „Spiridon Vangheli” în orașul italian Brescia , organizarea cursurilor de limbă română în Italia sau Polonia, a unor evenimente cu implicarea copiilor [6].

Potrivit datelor Biroului relații cu diaspora (BRD), până în prezent au fost înființate peste hotare 22 de centre educaționale: în Italia, Franța, Germania, Portugalia, Marea Britanie, Irlanda, Belgia, Austria, SUA și în alte țări. În sprijinul profesorilor care predau cursuri de limba română în cadrul centrelor educaționale din diasporă au fost elaborate de experți și ulterior aprobate de Ministerul Educației și Cercetării nu doar manualele de limbă română (A1 și A2), dar și Curriculumul, și un Ghid metodologic. Pe site-ul BRD este și o pagină dedicată platformelor media ale diasporei [7].

Revista *Pici voinici/Enfants braves* (Canada). Apariția revistei este legată de experiența personală de migrație și de impactul cărților și revistelor din copilărie – fie că era *Albinuța* sau revistele *Alunelul* și *Florile Dalbe*. Cel puțin a fost valabil în cazul poetei Liuba Sârbu, stabilită în Canada, redactor-șef al revistei. Din echipa

revistei *Pici voinici* face parte și scriitorul Doru Ciocanu, stabilit în Canada, absolventul Facultății de Jurnalism și Științe ale Comunicării a Universității de Stat din Moldova, la fel ca Lilia Bicec din Italia, Olesea Tanașciuc din Portugalia etc. Artistul plastic Lică Sainciuc este ilustratorul revistei. La numărul din anul 2022 al revistei a colaborat în calitate de redactor și scriitorul Iulian Filip, care a dat o culoare aparte acestei reviste.

Am discutat cu Liuba Sârbu în cadrul unui interviu aprofundat despre experiența de emigrație în Canada, capacitatea de reziliență a familiei sale, având 3 copii, studiile în țara-gazdă, munca la revistă și organizarea evenimentelor dedicate copiilor, în cadrul comunităților de migranți. Liuba Sârbu a ajuns în Canada în anul 2009, cu gândul să revină acasă cu un buget pentru a procura o locuință. La început, au locuit timp de doi ani în provincia Alberta, scopul de după aterizare fiind să facă și studii, în special în medicină. A lucrat la grădiniță, timp de un an, apoi a fost acceptată la un curs Montessori. Ulterior au plecat în provincia Quebec, unde avea șansa să obțină o bursă. Și în Quebec s-a angajat la o grădiniță, ca să poată însuși franceza vorbită mai repede. Abia după 4 ani de aflare în Canada a fost acceptată la Colegiul de Medicină, unul foarte competitiv (din 1500 de persoane sunt acceptate anual doar 75-125). În 2014, când a decedat mama sa, necesitatea de a scrie „venea așa, în valuri, din necesitatea aceasta puternică a pierderii”; a început să publice versuri pe rețelele sociale, să se intereseze despre publicarea cărților, a transmis texte pentru revista *Florile Dalbe*, directorului Ion Anton. Așa au apărut primele versuri publicate și primele cărți, ulterior colaborând cu editura ARC. Atunci și-a adus aminte și de revista *Alunelul*, gândindu-se că ar fi bine ca și cei emigrați în Canada să poată beneficia „de această lume a literaturii, a culorilor, să fie o revistă pe care să o primească regulat, în limba română”. În acest proces era nevoie să se implice și părinții, ca să le citească celor mici (în vârstă de 4-6 ani).

În anul 2015 a apărut inițiativa de a publica o revistă în limba română pentru copiii din diasporă, iar în 2016 au înregistrat în Quebec, în orașul Montreal, asociația „Pici Voinici” și au organizat un eveniment de lansare a revistei, care s-a numit „Cafeneaua copiilor”. Au reușit să implice foarte mulți copii, în total la eveniment au participat 200-300 de persoane: reprezentanții unei școli sportive, ai unei școli de dans etc. Copiii au recitat poezii, căci evenimentul a avut loc la 14 februarie, de ziua îndrăgitului poet Grigore Vieru. La început, revista apărea de 6 ori pe an. Procesul era cam anevoios, spune Liuba Sârbu, din cauza lipsei de timp și a presiunii financiare – revista era tipărită color, pe hârtie de calitate, la o mică editură din Quebec.

În paginile revistei se întâlnesc scriitori de ieri și de azi din Republica Moldova și din România, care scriu pentru copii. Pe lângă faptul că părinții și în țara de migrație

cumpără cărți pentru copii, o revistă are un alt rol și o altă importanță, consideră Liuba Sârbu, lasă o altfel de amprentă decât cartea: „E ca un fel de tradiție. Tradițiile fac parte din noi. Așa e și cu revistele, devin o parte din noi, ca un izvor de literatură. Cartea e o lume aparte, iar revista – o lume aparte. Eu văd revista ca un izvor, ca un ghem care va depăna amintiri, ca ceva permanent. Știți, orice lucru are menirea sa sub soare. Revistele au menirea lor”.

Până în 2020 au fost publicate câte șase numere de revistă pe an, iar pandemia a stopat procesul, pentru că nu puteau fi trimise prin poștă atunci, din cauza pandemiei. Ulterior au intervenit și probleme de ordin financiar. În total, au apărut aproximativ 25 de numere de revistă. Numărul din 2022, tipărit cu ajutorul grantului oferit de BRD și de partenerii de proiect, a fost ca o relansare a revistei. Liuba Sârbu și echipa revistei au planuri de viitor pentru activități dedicate copiilor din diasporă, dar deja în alt format, diferit, cu implicarea unor scriitori invitați de la Chișinău și realizarea de către copii a materialelor revistei, organizarea unor ateliere de scriere etc.

În ce privește colaborarea la revistă cu scriitori din spațiul românesc, pot fi menționate numeroase nume cunoscute publicului. Din Republica Moldova, de-a lungul anilor au semnat în paginile revistei Titus Știrbu, Claudia Partole, Iulian Filip, Vasile Romanciuc, Emilia Plugaru, Ion Anton, dar și regretații scriitori Grigore Vieru, Nicolae Dabija etc. Din România, un colaborator de nădejde este îndrăgitul scriitor Petre Crăciun, unul dintre cei mai buni autori pentru copii, la momentul actual (de văzut https://www.petrecraciun.ro/), dar și Aura Popa, și mulți alții. Dintre ziarele și revistele publicate de asociațiile românești din Canada, Liuba Sârbu afirmă că totuși revista *Pici voinici* are un specific aparte, fiind o revistă literar-distractivă dedicată copiilor, frumos colorată, tipărită în condiții grafice excelente. „Celelalte sunt reviste în care se publică informații, inclusiv despre activități, un fel de ghișeu comun, ca să zic așa, care nici pe departe nu se aseamănă cu revista noastră atractivă pentru copii. Colaborez cu multe asociații din alte țări, mai ales în cadrul *Maratonului DiasPoetic* pe care îl organizez și nu am auzit de astfel de reviste”, afirmă Liuba Sârbu. Ea precizează că este destul de dificil să promovezi genul acesta de activități (revista) și să-l menții, oamenii fiind mai interesați de concerte, de evenimente gastronomice. Alte serii de evenimente organizate de Liuba Sârbu au avut drept generic *Festivalul Iernii* (la care s-a cântat, s-au recitat poezii pentru copii, au fost concursuri...) și *Cafeneaua copiilor* (între timp copiii din comunitate au crescut și au alte interese). Timp de doi ani au desfășurat online *Maratonul DiasPoetic*, consacrat unor scriitori marcanți. Prima ediție a fost comemorativă, organizată când a plecat la cele veșnice scriitorul Nicolae Dabija: au recitat versuri poeți din diasporă, cum ar fi Zina Zen, Vitalie Vovc, Anda Vahnovan. Scriitorul Iulian Filip este Ambasadorul Lecturii, în cadrul

acestui maraton. Scriitorul Vasile Romanciuc a participat la alte maratoane. De ex., împreună cu Claudia Partole și Emilia Plugaru, Vasile Romanciuc a participat la o ediție a *Maratonului DiasPoetic* dedicată Zilei copiilor. Au fost organizate ediții ale *Maratonului DiasPoetic* dedicate Limbii Române, lui Grigore Vieru, lui Aurel Ciocanu, dar și lui Iulian Filip, lui Vasile Romanciuc – la acestea au participat și mulți copii, organizați de regulă de Lilia Enache, stabilită în Canada.

Revistele, ziarele, cărțile - sunt foarte importante pentru migranți. De ex., unul dintre cele mai citite ziare este *Accent de Montreal* (Simona Pogonat este și fondatoare, și jurnalistă), generalist, cu articole și informații din ambele țări - unii migranți chiar au obișnuința să se informeze mai întâi din acest ziar și apoi din presa locală. *Accent de Montreal* are un rol important în informarea cetățenilor emigrați: de ex., dacă sunt modificări la nivel legislativ cu privire la emigrare, depunere de acte etc. - poate fi remarcat pe rețele interesul lor. Simona Pogonat publică des pe rețele articole și oamenii le accesează.

Revista *Pro Diaspora Kids.* Să analizăm prin comparație aceste două reviste dedicate copiilor migranților. Revista *Pici voinici* este destinată copiilor de vârstă fragedă (4-6 ani) și cuprinde o varietate de texte: poezii, fragmente de proză, curiozități, povești, snoave, desene, câteva rubrici tradiționale (Poezii din folclorul copiilor, Aperitive haioase etc.), jocuri etc. Datorită formatului și conținuturilor (în mare parte scriitori de limbă română pentru copii, apreciați în spațiul Republicii Moldova și României), dar și a graficii, a desenelor realizate de artistul plastic Lică Sainciuc – acest produs editorial de înaltă ținută grafică și editorială este un bun exemplu pentru presa din diasporă, dedicată copiilor.

Revista *Pro Diaspora Kids* a fost publicată în perioada 2011-2018, fiind prima revistă în limba română pentru copiii cetățenilor moldoveni din diasporă, inclusiv din Europa. Echipa din Portugalia, reprezentată de Olesea Tanașciuc, s-a bucurat de o bună colaborare cu reprezentanți din diferite țări: Italia (Asociația Moldbrixia), Franța, Irlanda, Marea Britanie, Republica Moldova (Centrul Media pentru Tineri) etc., care completau cu detalii specifice din fiecare țară spectrul de informații care îi vizau pe copiii migranților. Revista a fost publicată în cadrul unor proiecte sprijinite sporadic de BRD, cu ajutorul Organizației Internaționale a Migrației (OIM) și a altor parteneri. Revista era distribuită gratuit în mai multe țări europene unde se aflau mulți emigranți moldoveni, fiind utilizată rețeaua de transport de pasageri și colete. Tipărită în condiții grafice excelente, la Chișinău, revista pune accent pe partea vizuală - design, ilustrații, infografice, fotografie (în special fotografia de eveniment și portret), având un format A4, un pic mai mare decât Revista *Pici voinici.* Coperta revistei (întotdeauna spectaculoasă, cu fotografii memorabile) păstrează însemnele

unei reviste clasice: după denumirea revistei este menționat pe dreapta sus mottoul „Prima revistă pentru copiii din Europa”, apoi ediția și numărul. Revista însă se deosebea și prin specificul și structurarea conținuturilor. Pe următoarea pagină este indicat Cuprinsul, cu numeroase subiecte de interes din diferite țări (Drepturi și oportunități, Moștenire culturală, Informații utile etc.), Imaginea Moldovei ca destinație turistică, Cum sărbătoresc moldovenii de peste hotare Paștele, Cum să recunosc un abuz, Familie din diaspora, Proverbe și zicători etc. Pe aceeași pagină, pe dreapta, sunt informații despre echipa redacțională, despre editor – Asociația mediatică „Pro Diaspora” din Portugalia, precum și parteneri. Revista este dedicată copiilor de diferite vârste, are conținuturi variate și câteva rubrici atractive și pentru cei mai mici – galerie de fotografii ale copiilor omagiați (aici există similitudini cu revista *Odoraș*), Proverbe și zicători, Bunele maniere, Poezii, Jocuri etc. [8].

Concluzii. În contextul discuțiilor despre situația din comunitățile cetățenilor moldoveni din străinătate, un aspect relevant este și cel al presei din diasporă. Fie că este vorba de presa tradițională (ziare, reviste etc.) sau *new media*, acestea pot reprezenta un indicator important privind analiza proceselor de integrare a cetățenilor moldoveni emigrați. În privința revistelor în limba română pentru copiii din diasporă – acestea au apărut în 2011 (revista *Pro Diaspora Kids*) - 2016 (revista *Pici voinici*), într-un context destul de favorabil (în acea perioadă, mulți emigranți aveau copii mici) deoarece accesul la Internet încă nu era atât de viralizat, iar conținuturile de pe online nu erau deloc suficiente pentru a-i ajuta pe copiii migranților în procesul de studiere a limbii române, în încercările părinților de a menține limba română vorbită de către copiii lor, de multe ori născuți în țara de migrație. La acea etapă, în anul 2014, au fost și inițiative sprijinite de OIM destinate în mod special presei diasporei. După pandemia de Covid-19, la ora actuală, se înregistrează un abuz copleșitor de informații (față de anii 2000, când era un deficit evident și stringent). Oricine își dorește să învețe limba română poate accesa și descărca manualele de limbă română (cele destinate copiilor din diasporă sau alte câteva disponibile în format electronic, publicate în Republica Moldova sau România), iar din Internet poate accesa diferite tipuri de informații (audio, video, podcast etc.).

Reziliența presei din diasporă este determinată și de alți factori de risc (iar factorul demografic este relevant): în funcție de fluxurile de migranți, perioada de aflare / muncă peste hotare, numărul de copii în familii și vârsta lor – trecerea timpului înseamnă și scăderea numărului de copii (ei cresc și au alte interese, se grăbesc să se maturizeze). Cea mai mare provocare pentru presa diasporei, în special cea tradițională, rămâne cea financiară – cum pot fi acoperite costurile considerabile ale publicării unor ziare sau reviste? Prin urmare, aspectele economice sunt determinan-

te, afectează direct și imediat periodicitatea publicării revistelor peste hotare. Presa diasporei nu poate conta pe o piață prea mare de publicitate, de aceea contează mai mult pe micile afaceri create de migranți; echipele de redacție sunt foarte mici, fiind vorba de multă muncă de voluntariat, organizarea procesului editorial, costuri, toate acestea necesitând mult timp și eforturi.

Referințe bibliografice:

1. OGUNYEMI, O. (2015). *Introduction: Conceptualizing the Media of Diaspora*. In: Ogunyemi, O. (eds) Journalism, Audiences and Diaspora. Palgrave Macmillan, London. ISBN 978-1-137-45723-3. https://doi.org/10.1057/9781137457233_1
2. GEORGIOU, M. (2005) *Diasporic media across Europe: multicultural societies and the Universalism-particularism continuum*. In: Journal of Ethnic and Migration Studies, 31 (3). pp. 481-498. ISSN 1469-9451. https://doi.org/10.1080/13691830500058794
3. BOZDAG, C., HEPP, A., SUNA, L. (2012). *Diasporic Media as the 'Focus' of Communicative Networking among Migrants*. In: Rigoni, I., Saitta, E. (eds.) Mediating Cultural Diversity in a Globalized Public Space. Palgrave Macmillan, London. ISBN 978-1-137-28340-5 https://doi.org/10.1057/9781137283405_6
4. MORARU, V., DELEU, E. *Presa din diasporă: cetățenii moldoveni emigrați și activismul civic.* In: Moldoscopie, 2020, nr. 3(90), pp. 181-188. ISSN 1812-2566. https://doi.org/10.5281/zenodo.4429487
5. *PRO-diaspora Kids*. Disponibil: https://issuu.com/diasporakids (vizitat 12.01.2025)
6. *Moldbrixia News*. Disponibil: http://www.moldbrixia.eu/rivista.html (vizitat 14.01.2025)
7. *Platforme media ale diasporei*. Disponibil: https://brd.gov.md/informatii-utile/platforme-media-ale-diasporei/ (vizitat 05.01.2025)
8. DELEU, E. *Ziare şi reviste fondate peste hotare de cetăţenii moldoveni emigraţi: particularităţi şi evoluţii.* In: Valori ale mass-mediei în epoca contemporană, Ed. 7, 24 noiembrie 2020, Chişinău, Republica Moldova, 2020, Volumul VII, pp. 121-128.